

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA

LETNIK XV. - ŠT. 8.

ZORA IZHAJA VSAK MESEC 20 EGA TER
STANE CELOLETNA NAROČNINA K 4.—,
:: ZA DIJAKE K 2.— ::

KATOLIŠKA TISKARNA V LJUBLJANI

Vsebina:

	Stran
Solidarnost med bogoslovci in katoliškimi vseučiliščniki. (Janko Bergant)	145
Pismo radikalnega teologa. (J. Samsa.)	148
Visokošolsko dijaštvo.	
Socialni kurz. — „Świat Słowiański.“ — Poziv poljskih akademikov. — Katoliško vseučilišče v Löwen-u. — Lužiško dijaštvo. — Enoletni trgovski tečajji za abituriente. — Popolno učiteljsko usposobljenost. — Italijansko vseučiliško vprašanje	152 155
Glasnik.	
„Znanstveni klub.“ — Slovenska dijaška zveza. — Poziv. — Vseučiliška brošura in radikalci. — Kupujte, razširjajte vseučiliško brošuro! — Predavanja	155—158
Srednješolsko dijaštvo.	
Iz Gorice. — Realka. — Katoliški gimnazij na Velegradu	159—160
Listek.	
„Prąd.“ — „Utrinki.“ — V Lvovu	160

Priloga „Prvi Cveti“.

Belokranjska idila. (Zorislav.)	25
Pod ocvitajočim cimborjem. (Domen Otliljev.)	27
Uskok Miko. (Zorislav.)	29
Ocene	30—32

Na platnicah.

Iz Gradca. — Omladini v album. — Koreničarji in hinavščina. — Radikalci. — Listnica uredništva. — Listnica upravnništva.
--

Slovenska dijaška zveza, Ljubljana, Frančiškanske ulice.
 — Slovensko katoliško akademično društvo „Danica“,
 Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, IV., 24. — Slovensko
 katol. akadem. društvo „Zarja“, Gradec, Leechgasse 30.
 Uredništvo „Zore“: Fr. Stelè, phil., Dunaj (Wien) XVIII.
 ::: Schulgasse 30. III./19. :::

Naročnina naj se blagovoli pošiljati potom čekov pošt. hran. ali po nakaznici
 upravništvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katol. tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ivan Podlesnik.

Iz Gradca. Radikalno liberalen cvet in sad. Zgodovinska smola, ki so jo mladoliberalci, ali kakor se sami po nepotrebnem imenujejo, radikalci, imeli v teoriji, se jih drži tudi v praksi. Komaj so se odločili iz mogočno nesmiselnih fraz na realna tla, že se kaže sled njihovega delovanja kakor krtine na ledini. Vse razrovano in izpodjedeno, kamor so zasadili lopato. Ni nam toliko žal blamaže in smole, ki je spremljala mladoliberalne otrokè sem od rojstva, žal nam je naroda, ki mu lahko tudi najneznatnejše, a neumno rovanje škoduje. Otroci največkrat zažgejo. Zopet so se povspeli graški radikalci do nečuvvenega narodnega podjetja in to pot so zapeljali sorodne, stare, pridne (ker so spali) liberalce, misleč si, dobro bi bilo, če nas je dvajset, ako nam pride eden nasproti. No, »železni« vitezji so se podali kakor Matjaževa garda iz zakajenih pajselsev z radikalci na delavno polje. Direkcija: Slovensko krščansko izobraževalno društvo »Domovina« v Gradcu. Najprej si pridobiti zaupanje pri odkritosrčnih in poštenih »Domovincih« in če ne gre drugače, poslati z zlatom obloženega osla. Ni se čuditi, da je del slavnega odbora imenovanega društva vsled denarnih stisk kapituliral. Sklenili so prodati društvo za par sto kron, katere bi izposlovali študentje v Celju in drugod. Seveda da je to sama vaba. Nato so vstopili vsi »Triglavani« in »Taborjani« v društvo, izbrisali in pomazali bodo te dni vse, kar je katoliškega v pravilih in življenju. Trem četrtinam pravih dosedanjih udov — sami priprosti možje, fantje in dekleta so to — pa porečejo novi ljudje: Če vam ni prav, pa idite drugam. In zgodi se v najkrajšem času, kakor se je pred šestimi leti, ko se je v edinem slovenskem društvu »Napreje« začela liberalna mešetarija. Katoliški možje so bili izbacnjeni in so na to ustanovili »Domovino«, ki je lepo napredovala in postala edino zavetje vsem, posebno priprostim graškim Slovincem, liberalci pa, sami imenitni in bogati gospodje, sploh liberalna inteligenca, so s svojim »Naprejem« kmalu zmrznili v najhujši vročini. Vsled »evolucije« se mora baje sedaj isto zgoditi z »Domovino«, uničiti se mora samo zato, ker je slovensko - krščanska.

»Triglavani« in »Taborjani«! Ako si hočete vsled častihlepnosti, katere Vam ne odrekamo in je edini motiv, viti lavorike iz narodnega dela, potem Vam svetujemo, pogledjte tisoče nezavednih Slovencev, ki tavajo brez ciljev v nemški »internacionalni« demokraciji in vprašajte malo zdravo pamet. Ako imate količkaj požrtvevalnosti in idej, stopite iz višin svojih fraz med trpine in mučenike. Ni mogoče, da bi si ne pridobili tal in zaupanja in nato jih speljete kot Mojzes Izraelce svetlobi nasproti in svobodi. Toda, kdo je že videl vrh hriba stati vodnika, ki kliče in kaže pot v dolini tavajočim hribolazcem? Pojdite med organizirano internacionalo, v desetih letih bo Gradec druga postojanka, sklenite bratstvo ž njimi, če ne vas bodo kamnali. Povabili bi vas najodkritosrčneje v šolo, toda poznamo se. Garantiram vam pa — vesel sem, da nisem več med temi — za najslabše posledice, po vsej dosedanji zgodovini poučen lahko rečem: Slovenskemu narodu bo prej rodil dren pomaranče, nego radikalizem in liberalizem in sieme — najmanjšo korist.

E x l i b e r a l r a d i k a l c .

»Omladini« v album. »Omladina«, (VI. št. 1), si je postavila plemenito nalogo, razmotrivati naše gmotne razmere.

Da ne bodete porabili preveč svojih moči, ki je dobro, da jih obrnete v kak drug namen, ki smo ga Vam tudi pripravljeni označiti, Vam hočem dati nekoliko pojasnil.

Tovariši iz »Danice« navajajo vedno posojila od Leon. Star. in sicer kot posojila; če se direktno ne omenja, da je to ali ono posojilo od Leon. Starej. — Vas to popolnoma nič ne briga. To pravico nam boste še vendar blagohotno pripoznali, gospodje iz »Slovenije«, da si dobimo sami, brez Vašega »blaghotnega« posredovanja posojilo, če ga rabimo za študije, kjer je nam všeč. Torej obstoji Vaša trditev, da »Daničarji« v prošnjah podpor Leon. Star. ne navajajo, na malem nesporazumljenju, ki ste ga pa sicer sami hoteli in za katerim tiči — z l o b a .

Kar se tiče uprave akademičnih društev, se nam zdi potrebno omeniti, da je združena z velikimi stroški, ki jih društvo, ki ima večini slabo situirane člane v svoji sredi, samoodsebe ne more zmagovati. Omenimo le stanarino, ki je na Dunaju zelo draga, posebno, če se stanuje v parterju, nadalje snaženje dru-

štvenih prostorov, naročnina za časopise in revije, nabava potrebnih stvari inventarja, popolnitev knjižnice, razsvetljava . . . In vse te stroške, se bahate v zadnji »Omladini«, zmagujete skoro izključno sami. Zdi se nam, da morajo biti v Vašem cenjenem društvu »Sloveniji« dobro situirani bankirji v prav pretežni večini, ker sicer si teh trditev v zadnji »Omladini« ne moremo razložiti. Zato se nam zdi zelo zelo čudno, da se v tako velikem številu navalite na »Slov. podporno društvo«. Tega vendar ne boste trdili, da ima »Sl. podporno društvo« dolžnost, potem, ko ste svoj denar porabili v Vaše društvene namene, priskočiti Vam na pomoč, da Vam zagigura ekzistenco na škodo drugih revnih akademikov, ki res nimajo potrebnih sredstev. »Ker hočete pravice in jasnosti«, boste gotovo to zadevo natančneje preiskovali.

Dobro je, če preiščete v svoji pravicoljubnosti tudi vprašanje, če se zлага s pojmom kolegijalnosti in socialne pravice čisti, da en akademik uživa dve študentski in od teh eno od Knafla, s čimur očitno odškoduje enega izmed svojih slovenskih kolegov. Da kot pristaši »Svobodne misli« prav radi molite predpisane molitve za ustanovnika Knaflovih študentskih, to se po Vaših pojmih tudi že davno zлага z radikalnim značajem.

»Res je, idealisti smo,« mi »Slovenijani«, četudi imamo v svoji sredi prvotnika, ki je v gimnaziji veljal za pristaša črnega klerikalizma, ki je do zadnjih dni počitnic bil pri »črnih«, dokler ni spoznal, da L. Star. prvotnikom v prvem tečaju načeloma ne posoja, neomajen, nakar mu je ljubljanska liberalna družba priskočila na pomoč . . . Ej, gospodje, kako »po bliskovo« so izginili principi . . .

Iz vsega tega ntegete spoznati, da je za Vas tudi v tem oziru ponižnost zelo lepa čednost. Namesto, da bi se tako »kolegijalno« prizadevali iztisniti nas iz »Slov. podp. dr.«, blagovolite urediti razmere v Vaši častiti okolici.

Koreničarji in hinavščina. Skoro v vsaki »Omladini« se kak koreničar spodtakne ob »klerikalni hinavščini«, kakor se sploh kažejo koreničarji kot besni sovražniki katoliških narodnih dijakov. Posebno govore o »klerikalni hinavščini« pri podporah. Opetovano opozarjamo na Knaflove ustanove, ki jih uživajo koreničarji. Tukaj bi lahko govorili o hinavščini. In so ravno najhujši kričači tisti koreničarji, ki dobivajo Knaflove ustanove; se pač držijo reka: »Rečem ti jaz, da mi ti ne porečeš!« Tudi tu v Gorici so srednjeolci, ki so sicer veliki svobodomisleci, a jih ni sram prejemati podpore od »klerikalnih farjev«. Čast, s katero se koreničarji sicer ponašajo, ni ravno velika. V eni prihodnjih števil »Zore« si bomo od bližje ogledali hinavščino koreničarjev v verskem vprašanju. Gor.

Radikalci delajo z narodnostjo »kšeft«. Le oni so narodni. Nekdaj so pripovedovali, da le svobodomiselní človek more biti naroden, torej pri nas le liberalci in radikalci, »klerikalci« da so brezdomovinci. Radikalci govore, kakor jim kaže. Kakor se zdi, jim je začelo zadnji čas kazati, da so tudi liberalci brezdomovinci, da niso narodni. To jim namreč nese. »Omladina« piše, da še-le, ko je nastopilo radikalno dijaštvo, je postala liberalna stranka domovinska, še-le sedaj je, kakor piše radikalno glasilo, »padla obzirnost proti Nemštvu«, prej pa je potemtakem bila liberalna stranka protinarodna. Še-le sedaj se je sprejela resolucija »odpor proti vladi in Nemcem«. To je vsekakor huda brca slovenskim liberalcem, ki se imajo za »edine zastopnike slovenske narodne ideje«. Kakor kaže. Če bo kazalo, bodo radikalci razupili socialno-demokratsko stranko kot najbolj narodno stranko na Slovenskem. Goriški.

Listnica uredništva. 9. in 10. številka izideta skupaj 25. junija, da ne bo zopet različnih zmešnjav o velikih počitnicah. Gradivo prosim zadnji čas do 10. junija.

Listnica upravníštva. Vse one p. n. naročnike, kateri še niso poravnali tekočega letnika, prosimo, da to takoj storé!

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA DIJAŠTVA

8. ZVEZEK

Janko Brgant:

Solidarnost med bogoslovci in katoliškimi vseučiliščniki.

Naša doba je čas dejstev in problemov. Glavni znak sodobne socialne politike je teženje po stanovski solidarnosti. Ideja skupnosti slavi zmagoslavje, ker je solidarnost postala veliko socialno dejstvo. Vzajemnost uvaža socijalizem. Solidarnost povdarja krščanska demokracija. Zadnja po vsej pravici. Kajti zakon solidarnosti najpopolnejše uči svetovna vera — krščanstvo. A kljub tem razmeram je med bogoslovci in katoliškimi visokošolci premalo zmisla za solidarnost. V naših vrstah težko govorimo o vzajemnosti kot dejstvu, lažje pa o skupnosti kot problemu. Problemi pa zahtevajo rešitve. Hoče se mi podati nekaj misli o rešitvi tega vелеvažnega vprašanja.

Brezdvomno je potrebno, da se zblížamo v močno vrsto in da združno javljamo svoje zmožnosti v samonaobrazbi in v kulturnem narodnem delu.

Že mlado katoliško razumništvo je treba navrniti na pot vzajemnega dela, če hočemo, da bo pozneje bolj uspešno delovalo za napredek slovenskega ljudstva.

Ob kratkem naj označim nujnost in možnost skupnosti, ki pričakuje, da jo bolj živo udejestvujemo, nego doslej. Kulturne sile je začelo organizirati občasje v 19. stoletju. Danes se vse združuje, bolj iz potrebe, nego iz spoznanja. Delo, ki nas čaka, je kulturno. Katoliška prosveta se najlažje izvede med narodom, če jo razširja več moči. Čim več solidarnosti dosežemo, tem več izobrazbe zanesemo med narod in tem hitreje ga dvignemo.

Med nami je dalje tudi možnost največja, ker so dani bistveni pogoji solidarnosti.

Osnovni pogoj vsake skupnosti je izpovedanje istih religioznih in moralnih načel. Zakon solidarnosti, ki ga hrani cerkev nepokvarjenega človeštvu, nas vse obvezuje. Uveljavljati ga moramo v vsem svojem življenju ne le z ozirom na verske in npravne resnice, temuč tudi pri kulturnem delu. Praktično krščanstvo ni le religija duš, ampak tudi skupni nastop za kato-

liško izobrazbo slovenskega naroda. Na Kristusovi religiji se snuje demokratična ideja, ki zahteva zmisel za vzajemnost.

Poleg omenjenega pa potrebujemo še nekaj drugih nagibov, ki so nujni, da vresničimo bogatejšo in trajnejšo solidarnost ali da vsaj vzbudimo več zmisla zanjo. Če bi pomen skupnega dela vedno nazirali iz praktičnega stališča, bi hitreje izpremenili svoje neutemeljene predsodke, ki jih imajo bogoslovci napram visokošolcem in obratno. Raznovrstne pomisleke, ki jih goje eni kot drugi, je treba premisliti. Predsodkov pa se moramo prejalislej otresti. Trdijo, da bogoslovec ni za delo, ne zna nastopati, premalo pozna življenje. To je deloma resnično in tudi ne. V kolikor ne zna nastopiti in ni poznavatelj zunanjega življenja, toliko mu škoduje, če ne stopi v S. D. Z. in skuša tualitam predavati, urejati knjižnice i. dr. Pevdarja se tudi, češ: kaj bom sedaj govoril po shodih ali društvih, saj še nič ne znam. Učimo se, bomo že pozneje delovali. Tako mišljenje je skraj vedno znak, da dotičnik ne mara socialno delovati. Vsako odlaganje na poznejši čas in preziranje predpriprave javlja »ljubezen do stagnacije«.

Nujen predpogoj za bodoče skupno delo je samoizobrazba in samovzgoja. Neoporečno je, da je socialno delo potrebno, a ravno tako je treba odkrite reforme pri samem sebi. Dozdeva se mi, da smo pri vseh mislih, ki so se nam porodile, najmanjkrat mislili o sebi, o svoji vzgoji. To priča, da je premalo zmisla za samovzgojo. Konkretna podlaga družbe je posameznik. Kakoršen je posameznik, taka bo družba. Zato ni možna socialna preosnova, kjer ni dobre reforme posameznikov. Družabno živi od individualnega. Samovzgoja ni lastnost gotovih ljudi, ki morajo druge voditi z zgledom, temuč je in mora biti last vseh, je socialna, a le v toliko individualna, v kolikor jo mora posameznik vestno in vztrajno vršiti. Naša prvotna, da življenjska naloga bođi ja z, ki tvori središče našega življenja. Če bomo pristali na označeni načrt, bomo najbolje delovali za solidarnost.

Prva naloga vsakega človeka je, da povzdigne svoje višje, duševno življenje. Duh mora obvladati materijo, ki danes tako zmaguje nad duševno platjo. Lastno vstajenje je geslo vseh, ki hočejo tudi druge vzdriniti v vstajenje.

Če izvedemo pošteno in odkritosrčno revizijo v svojih vrstah, bomo resnično vstali in ustvarili trajno solidarnost.

Za pravi napredek je pa treba izomike uma, vzgoje volje in dobrega značaja.

Misliti moramo o vzrokih, ki nas razdružujejo. Če bomo razmišljevali, bomo spoznali, da so predsodki od strani bogoslovcev: nimam časa za socialno delo, ne morem, naj delajo lajiki, moram samega sebe preje izobraziti; in od strani visokošolcev: bogoslovci tudi v semeniščih malo delajo itd., napačni in da se jih moramo iznebiti.

Uvideli bomo, da so za socialno delo potrebne gotove socialne čednosti: ljubezen, ponižnost, zmernost, da še več, zdržnost. Dospeli bomo do prepričanja, da je treba pri kulturnem delu vedno pravega namena, ki ga včasih podcenjujemo.

Za skupno delo je potrebna dovolj vzgojena volja. Mnogokrat ta ali oni izprevidi, da je socialno delo dobro in nujno, a nedostaja mu trdne volje, ki bi ga silila, da bi izvršil spoznano. Zato je vzgoja volje za vzajemnost silno važna. Od volje ni odvisno samo naše lastno delovanje, temveč tudi družabno. Volja bo pomagala, da se otresemo predsodkov in da si osvojimo potrebne socialne kreposti.

Iz naobraženega uma in vzgojene volje vzkali lep, plemenit in dober značaj. Gotovo je, da naš čas premalo uvažuje vzgojo značaja. Pedagogi raznih verskih veroizpovedanj in mnogovrstnih političnih struj so se v zadnjih letih resno začeli pečati z važnim problemom — s pedagoško značajem. Znani privatni docent modroslovja in moralne pedagogike dr. Fr. Foerster je napisal knjigo »Schule und Charakter« (6. izd., Curih, 1909), kjer razpravlja o vzgoji značaja in nalogah šole.

Če izkujemo več značajev, bo tudi več zmisla za solidarnost.

Kaj je značaj?

Značaj je nenavadna stopnja moči volje ali energije, je odločnejše vzgojena volja. Značaj, pravi Foerster, je osnovna moč celega človeka, ki je merodajna za vse življenjsko delo ter je tudi temeljni činitelj fizičnega zdravja. (Str. 3.)

Glavna načela, po katerih moramo vzgajati svoj značaj, so:

1. Resno in pošteno moramo skrbeti za značaj. Za vstvarjenje solidarnosti je treba trdne volje ali značajnih delavcev, ki vstopijo v S. D. Z. ter vrše vsa svoja dela z odločno vztrajnostjo.

2. Oskrbeti si moramo dalje lep in dober značaj. Dobrina značaja obstoji v tem, da stremimo po moralnem dobrem. Vse delovanje in hotenje mora soglašati z načeli vesti in dolžnosti, ki jih imamo do Boga, do sebe in do bližnjega. Kdor brez obotavljanja in brez-pogojno sledi svoji vesti in vedno izpolnjuje svoje dolžnosti, je dober, soliden, res religiozno vzgojen značaj. Prednosti označenega značaja so: visoki in plemeniti nameni, pošteni smotri in religiozno-kulturni ideali; usmiljeno srce; nesebičnost pri delu, izredna požrtvovalnost, odkritosrčnost in neprisiljena velikodušnost. Menim, da bomo z vzgojo značajev, pritegnili nove člane v svoje kulturne vrste.

Poleg teh nagibov so pa še drugi, ki zahtevajo, da se tesnejše združimo. En nagib n. pr. je vzajemnost radikalnega dijaštva. Mladoliberalno dijaštvo se vedno intenzivnejše organizuje, da bi z modernimi zablodami zastrupilo slovensko ljudstvo. Prežalostno je, da so dijaki zmot modrejši, odločnejši in solidarnejši, nego katoliški dijaki.

Da lažje izvedemo skupno delo, nekaj praktičnih nasvetov:

1. Preosnujmo nekoliko S. D. Z. Poskrbimo za vzgojo udov omejenje organizacije. S. D. Z. naj prireja podučne tečaje za izobrazbo in vzgojo lastnih članov. Na teh sestankih naj se n. pr. obravnava: o občevanju akademikov z nižjimi sloji, o načinu ljudskih predavanj, o izberi in prirejanju iger itd.

2. Razviti moramo več agitacije med bogoslovci, da pristopijo kot člani S. D. Z. ter sodelujejo tudi pri »Zori«. Podžgati je treba več ljubezni do počitniškega socialnega dela.

3. Spremeniti in pomnožiti moramo medsebojno občevanje. Bogoslovci in vseučiliščniki naj bodo radikalci, ko presoajo sebe. Vsak naj pripozna svoje grehe in prestopke, naj kara predvsem sebe. Druge naj pa obsoja milo in objektivno. Grajati ne smemo v razburjenosti, v prisotnosti sotovarišev ali celo nepoklicanih. Naš življenjski, ne narodni ali morda verski radikalizem, naj se kaže v sovraštvu do nesloge, jeze, strasti, predsodkov, ki nas ubijajo in onemogočujejo vzajemno kulturno delo.

4. Izprevreči smo obvezani dosedanjo taktiko občevanja, tupatam celo preziranja ali zasmehovanja. Bodoča taktika bodi odpustljiva, resna, mogočna, vzgojna in skratka katoliško-kulturna, ne pa malenkostna, »pigmejska«, katoliškega dijaštva nevredna.

Prava demokratična načela najzavladajo med nami. Resnične demokracije pa ne vstvarjajo toliko uspehi zunanjih moči, temveč mnogo bolj uspehi moralne samovzgoje.

Roko na srce! Izprašujmo svojo vest! Spoznali bomo, da smo sami največ krivi, da je premalo smisla za solidarnost. Izpovejmo odkritosrčno: *nostra culpa, nostra maxima culpa!*

J. Samsa :

Pismo radikalnega teologa.*

Naši radikalci ne marajo teološke fakultete, a hočejo veljati za prve teologe; pravijo, da je vera privatna stvar, a vendar zelo radi govore in pišejo o veri; seveda, česar je srce polno, to rado iz ust gre.

V zadnji številki »Omladine«, str. 191—193, razpravlja radikalni »teolog« Krivic o veri in verstvu. Oprostite mi gospod »teolog«, ako Vam moram že pri naslovu očitati veliko nevednost ali pa — nepoštenost. Naslov Vašega pisma, ki ga pišete radikalnemu prijatelju — morda ga

* Opozarjamo prijatelje »Zore«, da se nam »učenost« g. Krivica nikakor ne zdi tako imenitna in nevarna, da bi si radi nje same delali toliko preglavic, ampak samo radi naših mladih prijateljev, ki hočejo vedeti resnico, a jih še tako neumen ugovor, ki ga g. Krivic vrže mednje, lahko resno vznemiri v njihovem notranjem življenju. Tudi g. Krivica opozarjamo na to, da nazadnje ne bo sam mislil, da je res že kaka kapaciteta.

hočete vzgojiti za profesorja na teološki fakulteti ljubljanske univerze — obeta, da boste pojasnili »razmerje med teologijo (vero) in filozofijo (vedo)«. Toda, prosim Vas, g. Krivic, je li teologija isto kar vera in filozofija isto kar veda? Toda morda Vam je že tekom spisa zmanjkalo snovi ali prostora in niste mogli vsega pojasniti, kar ste obljubili v naslovu; vsaj tako mora sklepati vsakdo iz stavka na strani 192: »To potle, kakšno je razmerje med filozofijo in teologijo.« Toda dve vrstici pozneje že govorite o vedi in dalje tudi samo o vedi in teologiji; torej vendar le istovetite vedo in filozofijo; a na prihodnji strani pa zopet ločite filozofijo in vedo. Tega si čitatelj, ki je količkaj radikalnega mišljenja, ne more drugače razlagati, kakor da si sami niste prav na jasnem, kaj je veda, kaj filozofija, še manj pa, kaj je teologija in vera. Ker obetate, da boste prihodnjč podali razmerje med npravnostjo in verstvom, Vam hočem pojasniti nekaj pojmov, ki jih boste v prihodnjem pismu rabili in ki jih v tem niste pojasnili. Da pa ne boste mislili, da sem tako malo usposobljen pisati o teologiji in veri kot Vi, Vam moram povedati, da sem štiri leta študiral teologijo, a da se pečam tudi s filozofijo in vedo, se lahko prepričate na filozofskem dekanatu dunajskega vseučilišča.

Kdor hoče pojasniti medsebojno razmerje dveh stvari, dveh pojmov, mora najprej natančno opredeliti dotična pojma; povedati mora vsebino obeh pojmov. (G. Krivic, pogledjte v logiko, ki ste se jo učili v sedmi šoli!) Kdor hoče pisati o razmerju med teologijo in filozofijo, ali pa o razmerju med vero in vedo, — kar pa ni isto, kakor misli naš radikalni teolog, — mora najprej povedati, kaj je predmet teologije in kaj predmet filozofije, oziroma vere in vede, kar pa zopet ni isto: brž ko to pove, je že v bistvu pojasnil razmerje obeh doktrin, treba mu je samo še natančneje opisati predmet, pojasniti cil, metodo in sredstva teologije in filozofije — in svojo nalogo je končal. To bi bilo logično, g. Krivic, ali ne? Zdaj pa berite, gospod teolog, še enkrat svoje teološko pismo in naši boste v njem jako malo logike, še manj pa teologije. Kaj je predmet teologiji in filozofiji, ne poveste nikjer. Edini stavek, ki ga morem v tem smislu razumeti, bi bil: »Veda se t r u d i razložiti razvoj sveta.« Toda je li to predmet vede, g. Krivic? To bi bil k večjemu cilj, namen vede; toda Vi ste prijatelj »vede brez predsodkov«, kdor pa ima kak cilj pri svojem vednostnem raziskavanju, ta po Vašem mnenju že ni več brez predsodkov. Kako to spravljate v zvezo s svojo trditvijo, da »ima veda cilj razložiti razvoj sveta«, to mene nič ne briga. V isti sapi pa tudi trdite, da tudi »teologija skuša podati razlago življenja«. Veste kaj, g. Krivic, že nad deset let popravljam šolske naloge, a take budalosti še nisem brał. Prosim Vas, kateri teolog pa to trdi? So-li Vaši prijatelji Draper, Drtina in Masaryk poklicani v to, da govore o teologiji? Zakaj pa ne citirate enkrat sv. Avguština, Tomaža Akvinca, Suarezza, Gutberleta? Če Vam je res kaj na tem ležeče zvedeti, kakšno je pravo razmerje med teologijo in filozofijo, pojdite tja vprašat, kjer je teologija doma. Če se hočem jaz poučiti o kitajski godbi, ne bom šel Vas vprašat, če vem, da se Vi ne

pečate s tem, ampak privatnega docenta Kühnerta, ki o tem predava, ker je to njegova stroka.

Veda, g. Krivic, je spoznanje naravnih pojavov v njihovih vzrokih. To je predmet vede; njen cilj je resnica in samo resnica. Cilj vede torej ni, »razložiti razvoj sveta«, kakor Vi pravite, ampak razložiti, to se pravi opisati, razkrojiti naravne pojave in na podlagi tega priti do splošno veljavnih zakonov, ki vladajo v teh pojavih. To je predmet vsake vede. Primerjajte s tem svojo definicijo. — Če pride veda do zaključka, da se je svet razvil iz ene prvotne stanice dobro, verjamemo, kolikor veda to dokaže, toda to ni bil njen namen. Če dobite, g. Krivic, pismo, v katerem Vam sodnija naznanja, da Vam je stric zapisal v oporoki 10.000 kron, ali imate pri tem, ko pismo odpirate, namen desettisoč kron dvigniti. Gotovo ne, šaj ne veste, kaj je notri; Vi hočete le resnico izvedeti; da ste te resnice veseli, je samo ob sebi umevno.

Filozofija, g. Krivic, je spoznanje stvari, pojavov iz njihovih zadnjih vzrokov. Če primerjate to definicijo z definicijo vede, boste našli, da se ločita obe definiciji samo v eni besedici, namreč »zadnjih«. Veda podaja neposrednje vzroke pojavov, filozofija pa zadnje. Empirična veda, ki jo imenujete kratko »veda«, gre namreč samo tako daleč, dokoder seže poizkus, eksperiment; kjer se eksperiment neha, se neha tudi empirija, tam se prične podmena, hipoteza; s tem smo pa že stopili na polje filozofije. Preko materije veda ne more priti; veda operira samo z materijo, današnja veda razlaga vse naravne pojave z gibanjem, a odkod materija, odkod gibanje, na to veda ne more odgovoriti. Morda ste, g. Krivic, že kdaj slišali ime Emil du Bois-Reymond; bil je profesor fiziologije v Berlinu. Mož ni bil klerikalec, pač pa bolj radikalen kot Vi. Ta mož je imel 8. junija 1880. v javni seji akademije znanosti v Berlinu govor o mejah empirične znanosti. V tem govoru je postavil sedem svetovnih ugank, ki jih človek ne bo mogel nikdar rešiti: 1. bistvo materije in gibanja; 2. početek gibanja; 3. vznik življenja in postanek prve organske stanice; 4. smotrnost narave; 5. postanek čutenja; 6. postanek mišljenja in jezika; 7. svobodna volja.

Veda, tako pravi du Bois-Reymond, ne bo na ta vprašanja vedela nikdar drugačnega odgovora, kakor »Ignoramus et ignorabimus«. Vidite, g. Krivic, tu, kjer se veda neha, zastavi filozofija; iz tega pa tudi lahko uvidite, da veda ni isto, kar filozofija, pač pa veda rabi filozofijo (logiko in psihologijo), filozofija, posebno metafizika, pa vedo izpopolnjuje in nadaljuje.

Beseda vera, g. Krivic, ima različne pomenne. Ko bi bili Vi, ki hočete biti teolog, pogledali v kako teološko knjigo, ki govori o veri, bi bili našli, te različne pomenne natančno določene, tam bi bili pa tudi videli, da vsak teolog natančno določi pomen, v katerem to besedo rabi; Vi tega nikjer ne poveste. Vera je umsko dejanje, s katerim pritrdimo kaki trditvi, ki je sami ne spoznamo za

resnično. Otrok verjame učitelju, da je to, kar mu kaže, črka »a«. Vera v religioznem smislu je umsko dejanje, s katerim pritrdimo verskim resnicam. Nekatere verske resnice — dogme v strogem pomenu besede — so namreč take, da ne razumemo njihove notranje zveze med subjektom in predikatom.

N. pr.: Bog je eden v bistvu, a trojen v osebah. Notranje zveze med subjektom in predikatom tu ne razumem, ne vem, kako je to mogoče; a da je to nemogoče, tega tudi ne morem reči; torej lahko verjamem; siliti me k temu ne more nihče, ker sem svoboden. — Beseda vera pa ima še drug pomen, namreč: vsota vseh verskih resnic skupaj; in v tem pomenu rabite Vi to besedo. Kratek, precizen izraz vseh verskih resnic je apostolska vera. Verske resnice, vsaj dogme v zgoraj označenem pomenu besede, so razodete. Tu ni časa niti prostora, da bi Vam to dokazoval, študirajte zgodovino. Te resnice pa čisto nič ne podajajo razlage življenja, kakor Vi pravite, ker je njihov predmet vse kaj drugega. Vera nas uči, da je vse od Boga — ali je hipno ustvarjeno, ali se je iz nižjega stanja razvilo, o tem vera ne govori ničesar, to je stvar vede in filozofije — in da je vse za Boga, končni smoter vsega je Bog. To je na kratko vsebina katoliške vere; v okvirju tega naj išče empirija resnice, kjer se ta ustavi, nastopi filozofija, a tudi tej zmanjka končno tal in tam se pričinja razodetje. — Res je, da se mnogo govori in še več morda piše o nasprotju med vero in vedom, toda to deloma vsled ozkosrčnosti posameznih teologov, ki se kot kak drug učenjak lahko motijo, deloma vsled drznosti naravoslovcev, ki včasih trdijo kot dejstvo to, kar je k večjemu hipoteza. Kakega nasprotja med dokazano znanstveno resnico in med versko resnico še ni nikdo dokazal. Ali morda Vi veste, koga imenovati, g. Krivic?

Kaj pa teologija? Naš »teolog« mnogo govori o teologiji: Teologija je veda o verskih resnicah. Teologija verske resnice razlaga, dokazuje zgodovinsko in umstveno, kolikor so razumu dostopne, izvaja eno iz druge in kaže njihovo sorodnost in skladnost. Jasno je, da teologija nima z empiričnimi vedami nič skupnega, ampak teologija in veda sta kakor dve vzporedni črti, ki se nikdar ne križata.

Tako, g. Krivic, to je logična izpeljava pojmov, ki jih Vi mečete vse vprek. Vi menite, da ste z matematično formulo: »Vera : veda; verujem : vem; Bog : človek; teizem : humanitezem« — vse nejasnosti tega vprašanja z bengalično lučjo osvetili. Kjer bi morali povedati svoje mnenje, oziroma dokazati, pa napravite dvopičje. Toda taka polemika je poceni. Nazadnje pa čisto brez potrebe priznavate, da na Vaši strani še ni enotnega nazora o tem vprašanju (str. 193). Žalostno! Sicer mi je pa Vaše pismo dokaz, da ste se tudi s filozofijo bore malo pečali; zato ne morem z Vami drugače polemizirati, kot s pomočjo analogije: Vzemimo, da pridete Vi, ki študirate n. pr. za živinozdravnika, k znanemu Edisonu, ki je ravnokar izumil nov električni stroj; mož je prijazen in Vam razloži vso notranjo sestavo tega stroja. A Vi začnete, ne da bi si hoteli stvar

natančneje ogledati, z glavo zmajevati in pravite: »Nimam prav enotnega nazora o Vašem stroju in zato ne bo kaj prida.« Če je Edison pameten, Vam bo odgovoril to, kar je odgovoril slikar Apel mlademu kopitarčku ali pa Prešeren staremu Kopitarju.

Hočem reči, da prej študirajte, potem šele pišite; zato pa brez zamere in zdravi.

Visokošolsko dijaštvo.

Sociální kurz se je vršil po Veliki noči v Ljubljani (13., 14. in 15. aprila). Slovenska krščansko-socialna zveza je storila s tem velik korak naprej. Reči moramo, da smo od kurza profitirali celo več kakor smo pričakovali. Kurz je bil namenjen izobraženstvu, v prvi vrsti voditeljem izobraževalnih društev, poleg teh smo pa gotovo posebno dijaki s pridom prisostvovali. Bilo nas je več navzočih, a vendar še premalo. Z veseljem moramo zaznamovati, da se je kurz tudi ne enkrat dotaknil dijaških vprašanj. Opozarjamo dijaštvo, naj drugič ne zamudi prilike, kadar se bo zopet vršil tak kurz; ako je tudi pri marsikomu udeležba zvezana z raznimi žrtvami, dobiček bo gotovo veliko večji kot te žrtve.

»Świat Słowiański« je prinesel v svoji aprilovi številki obširno razpravo o slovenskem vseučiliškem vprašanju. Več hrvaških listov (mej drugimi »Pokret« in »Obzor«) je povzelo po tej razpravi obširnejša poročila. Uredniku »Świata«, dr. Konecznemu, moramo biti hvaležni za naklonjenost, ki jo pri vsaki priliki izkaže Slovencem, posebno pa še za to razpravo, za katero se je toliko trudil.

Poziv poljskih akademikov. »Studentská hlídka« omenja v zadnji (4.) številki tudi poziva, ki so ga poljski akademiki izdali na slovenske in pravi, da bi prav storili slovenski akademiki, ko bi se za časa svojih študij obračali v Krakov in Lvov. Isto priporoča tudi Čehom. Frst.

Katoliško vseučilišče v Löwen-u, glavnem mestu belgijske province Brabant, praznuje od 9. do 11. maja t. l. 75-letnico svojega prenovljenja. Ustanovil je to univerzo Ivan IV. Brabantski leta 1426. Cvetela je v XVI. stoletju; na nji je bilo vpisanih po več kot 6000 slušateljev. Bila je sedež antijezuitske, galikansko svobodo zagovarjajoče teologije. Za časa francoske revolucije je imela čudno usodo. Leta 1797. premine, leta 1814. se otvori zopet kot državna univerza, leta 1830. se omeji na filozofsko in medicinsko fakulteto, leta 1834. zopet preneha. Toda še istega leta jo je klerus iz lastnih sredstev iznova otvoril in od tistega časa nosi strogo katoliški značaj. Kot taka se je zelo pospela in ima celo vrsto posebnih institutov (n. pr. laboratorij opisovalne anatomije, laboratorij živčnih bolezni, mikrografični, bakteriologični, patologični, elektrotehnični, trgovinski, politične in socialne znanosti, višji filozofični inštitut; kolonijska šola, višja šola za varenje piva. V najkrajšem času dobi še kemični inštitut). Leta 1834. je imela 70 profesorjev in 1600 slušateljev, a danes 110 profesorjev in 2260 slušateljev. pk.

Lužiško dijaštvo. Lužiško dijaštvo je združeno v treh društvih, v katerih se nahajajo visokošolci in srednješolci pomešani. Namen teh društev je, buditi narodno zavednost v svojih članih, kar dosega s tem, da skupno študirajo domači jezik in zgodovino in se vadijo v pisanju v materinščini. Vsega skupaj obstojajo tri društva, in sicer v Pragi »Serbowka«, v Lipskem »Sorabicum« in v Budišinu (samo gimnazijci) »Societas slavica Budissnensis«. Vsa ta društva imajo vsako leto dva sestanka, kjer poročajo društva o svojem delovanju, obenem pa se navdušijo za nadaljno delovanje. Prvi shod (»skhadžowanka«) se vrši spomladi (navadno o Veliki noči) v kulturnem središču lužičkih Srbov, v Budišinu. Drugi shod (»hlowna skh.«) pa o velikih počitnicah v kakem narodnostno ogroženem obmejnem kraju. »Stud. hl.«

Enoletni trgovski tečaji za abituriente. V Cislitvaniji je bilo koncem leta 1907/08. 12 nemških trgovskih akademij s 6 enoletnimi tečaji za abituriente; 6 čeških trgovskih akademij z 1 enoletnim tečajem; 2 poljski z 1 enoletnim tečajem in 2 italijanski akademiji. Podajam pregled obiska teh akademij in enoletnih kurzov.

Učni jezik	Kraj	Število učencev na akademiji	Obisk enoletnega tečaja
nemški	Dunaj (Wiener Handelsakademie)	837	431
	Dunaj (Neue Wiener Handelsakademie)	387	59
	Praga	413	93
	Ustje nad Labo	291	7
	Gradec	248	49
	Olomuc	195	—
	Liberec	154	—
	Polzenj	154	—
	Linc	132	—
	Brno	146	29
	Jablonec (Gablonz)	118	—
	Inomost	86	—
	Skupaj	3161	668
češki	Praga	711	—
	Brno	244	—
	Kralj Gradec	215	—
	Chrudim	180	40
	Prostějov	166	—
	Polzenj	148	—
	Skupaj	1664	40
poljski	Krakov	130	100
	Lvov	110	—
	Skupaj	240	100
laški	Trst	170	—
	Trient	86	—
	Skupaj	256	—

Opozarjamo naše abituriente. posebno one, ki jim gmotne razmere ne pripuščajo, da bi se posvetili kakemu obsirnejšemu študiju, na te enoletne tečaje. Tudi juristi prav radi obiskujejo te tečaje. Frst.

Popolno učiteljsko usposobljenost je doseglo po „Verordnungsblatt für den Dienstbereich des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht“ 1908,

XXIV., v letu 1907/08. 692 učiteljskih kandidatov, dočim v letu 1906/07. le 615 kandidatov. Po posameznih vseučiliščih se razdele tako-le

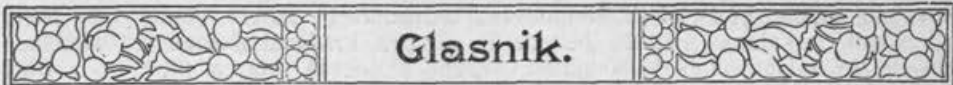
Vseučilišče	1906/07	1907/08
Dunaj	216	201
Inomost	37	46
Gradec	30	34
Praga (nemško)	46	54
Praga (češko)	151	195
Lvov	71	68
Krakov	44	76
Černjovice	20	18
Skupaj	615	692

Kar se tiče posameznih predmetov, je razmerje v Cislitvaniji sledeče :

Predmet	1906/07	1907/08
Klasična filologija in učni jezik	69	112
Učni jezik latinsko in grško kot stranski predmet	65	78
Zemljepis in zgodovina	139	132
Matematika in fizika	100	75
Naravoslovje in matematika in fizika kot stranski predmet	62	56
Filozofija in grško (matem) in lat. (fizika) kot stranski predmet	10	7
Moderna filologija	77	102
	2	6
Matematika in deskriptna geometrija	37	58
Naravoslovje in kemija	25	31
Prostorčno risanje	29	35

Kar se pa tiče učnega jezika, se bom oziral samo na slovenski, in sicer je napravilo na Dunaju za nemško - slovenski učni jezik 9, v Gradcu 5 kandidatov. Frst.

Italijansko vseučiliško vprašanje. Član gosposke zbornice grof Czernin-Morzin je objavil v »Österreichische Rundschau« s 1. aprila t. l. članek »Die italienische Hochschulfrage«. Ne zanima nas to, kako utemeljuje laške zahteve po lastnem vseučilišču, ki jih mi principiello priznavamo. Gre se nam le za mesto, katero predlaga za sedež vseučilišča. Ker nikdo ni zadovoljen z Dunajem, predlaga Trst ali Trident in se čudi, zakaj bi vlada iz ozira na Slovence ne koncedirala za to Trsta. Nam se pa čudno zdi, zakaj grof Czernin-Morzin ne zagovarja edinole Tridenta kot bodoče vseučiliško mesto, čemur bi gotovo tudi mi ne nasprotovali; saj zahtevamo sami vseučilišče v središču svojega kompaktnega ozemlja: in edino to je tudi nepristransko pravično. — Ali se je res treba toliko ozirati na očitvidno pretirano in neutemeljeno zahtevo iređente glede Trsta z ekspanzivnim in agresivnim namenom proti nam, ko bi vendar vseučilišče v Tridentu lahko popolnoma ustrezalo o b j e k t i v n i m potrebam laškega ljudstva in bi tudi sosedni narodi ne imeli vzroka nasprotovati ?

Glasnik.

»Znanstveni klub« se je v »Danici« osnoval dne 27. februarja t. l. z odborom: dr. J. Mal, predsednik; phil. Fr. Trdan, tajnik; phil. Ign. Breitenberger, knjižničar. Program novemu klubu označuje njegovo ime. Glavni namen mu bo: vzgajati in vspodbujati katoliško misleče akademike k znanstvenemu delovanju ter tako ustvariti močno falango znanstvenikov, ki bodo, oboroženi z orožjem znanstvene veselice, tudi pozneje v življenju posvečali svoje moči samostojnemu delu ter z združenimi močmi podpirali slov. znanstvena podjetja. Vzroki, ki so že dolgo tlečo željo naših akademikov udejevali, tiče v spoznanju, da treba mladeniču, ki goji plemenite težnje, sebe in svoje moči posvetiti kulturnemu prospehu naroda, temeljite strokovne in splošne izobrazbe. Teženje po znanstveni naobrazbi in po združitvi znanstvenih moči je vesel pojav, ki se je pojavil v svetlejši luči kakor kdaj poprej prav v zadnjem času na slovenskem književnem obnebbju. Končno je tudi na slovenskem književnem trgu prodrlo zgodovinsko dejstvo: Stvarni in duševni prospeh naroda je odvisen od njegove znanstvene naobrazbe. Toda v popolnem nasprotju s temi plemenitimi težnjami se pojavlja tudi druga žalostna prikazen: Radikalna dijaška omladina hoče ustvariti »znanstvo« brez znanstvene podlage. Znanstveno hoče obdelovati polja, ki na nje ni nikdar stopila, ki o njih vé komaj le — in še to in confuso — ime. Brez vsake pozitivne naobrazbe si »mlad filozof« drzne govoriti in pisati na videz »znanstvene« razprave o popolnoma neznanih vprašanjih. To so zli sadovi svobodomiselnega gibanja, ki temelji na omahljivi podlagi — dvoma, strupene skepse.

Na trdnem temelju temeljite znanstvene izobrazbe pa sloni naša nova znanstvena stavba. V temeljiti znanstveni izobrazbi zremo svojo in slovenskega ljudstva zmago, boljšo bodočnost. Dosledno in z jasnimi vzori pred očmi napredujemo po poti načela: **Veri in vedi!**

Kako veliko je zanimanje za novoustanovljeni klub, priča veselo dejstvo, da je že na prvem osnovalnem shodu pristopilo društvu 22 rednih članov, zastopnikov vseh fakultet. Društvo si je sestavilo pravila in oskrbelo tudi lastno knjižnico, ki jo bodo polnila le obče priznana znanstvena dela. Redne seje se vrše enkrat v tednu. Razen rednih članov poseče shode tudi lepo število gostov, ki marljivo posegajo v debato. V teku še kratkega obstoja so v »Znanstvenem klubu« predavali naslednji tovariši: t. A. Veble: »Hrvaško-ogrška nagodba«; isti: »Alkoholizem v gospodarskem in socialnem vprašanju«; t. I. Samsa: »Naš čas in potreba filozofije«; t. dr. J. Mal: »Pomen in organizacija arhivov.«

Plemenita je naloga, ki si jo je postavil »Znanstveni klub«. Zato se obračamo na naše domoljube-somišljenike, da po svojih močeh podpirajo novi »Znanstveni klub«. Mlada, življenja polna organizacija bo vršila svojo vzvišeno nalogo, ako bo razpolagala s potrebnimi znanstvenimi pripomočki. Hvaležni bomo gg. podpornikom za vsak »obolov«, za vsako znanstveno delo. Priporočamo se zlasti za dr. Krekovo: Kozmologijo, Etiko, Psihologijo, Narodno ekonomijo in Dostavke k socializmu. Darove sprejema predsednik kluba dr. J. Mal, Universität, Wien.

Scmišljeniki! Storimo vsak svojo dolžnost. Združimo svoje moči in pojdemo na delo »z uma svitlim mečem«! Resnica mora osvoboditi in osrečiti naš rod!

F. T.

Slovenska dijaška zveza. — Poziv. V svoji velikonočni številki je prinesla »Union«, ugledno glasilo Staročehov, naslednji poziv »Slovenske dijaške zveze«, ki jako dobro osvetljuje delovanje in tendenco »Südmärke« kakor tudi obupno stanje Slovencev v Št. Ilju in Slovenskih goricah:

Krščansko - nemškim sodržavljanom!

Slovenski katoliški dijaki govore k onim Nemcem, ki se ponašajo s svojim katoliškim prepričanjem. Kar govorimo mi, čuti in misli slovensko ljudstvo.

Društvo »Südmark« uživa priznanje in podporo tudi od strani katoliških, posebno krščanskosocialnih Nemcev. Dasiravno bi mogel komaj kdo temu oporekati, navajamo sledeče besede iz govora krščanskosocialnega poslanca Prochazke (»Deutsches Volksblatt« št. 7253 z dne 11. marca 1909, pod »Eine nationale und antisemitische Kundgebung«): »Pred kratkim sem prisostvoval — — — znameniti slavnosti, ustanovni slavnosti »Südmarke«, nemškega obrambnega društva, ki razvija svoje sijajno delovanje na Dunaju, Spodnjem Avstrijskem in Štajerskem.«

Ker pa bi utegnili o splošnih trditvah dvomiti, hočemo pokazati »sijajno delovanje« tega nemškega obrambnega društva na eklatantnem zgledu. Početje »Südmarke« v Št. Ilju je za njeno tendenco in ravnanje tipično.

Leta 1906 je pripadla občina Št. Ilj slovenski katoliški stranki. S tem je bilo dano »Südmarki« znamenje, znamenje k boju proti domačemu slovenskemu in katoliškemu prebivalstvu. Prvi cilj je bil — nemška protikatoliška občinska uprava. V ta namen so pričeli nakupovati posestva, ki so bila v rokah Slovencev ali celo katoliških Nemcev. Dolej je nakupila »Südmarka« že 400 do 500 oralov zemlje in plačala za oral 800 do 2400 mark, za ondotne razmere izredne cene.

Večja posestva so razkosali v manjša, na njih pa je naselila dolej »Südmarka« izključno same protestante iz rajha, niti v enem slučaju ni naselila Avstrijca ali celo katoliškega Nemca. V celoti je tam naseljenih že 17 protestantovskih družin, vsaka z najmanj pet, nobena z nad 14 osebami, skupno okroglo 150 oseb.

Naseljencem stavijo med drugim tele pogoje: Naseljenec mora biti 1. protestant, 2. Nemec (Nemci iz rajha imajo prednost), 3. imeti večjo družino (najmanj štiri osebe), 4. podpisati pogodbo, da ne bo nikdar prodal posestva Nemcu, in 5. se zavezati, da bo kupoval vse potrebščine pri svojih rojakihi. (To ni bojkot? Op. ur.)

V nemški šoli, kjer je polovica protestantovskih otrok, imajo ti prednost povsod. Krščanski nauk poučuje redno pastor Mahnert iz Maribora. Isti ima tudi vsak mesec agitatorična predavanja v »Südmarkhofu«, h katerim vabijo tudi katolike. Vse to se vrši pod firmo in na stroške »Südmarke«. Protestanti sami odkrito priznavajo svoj namen: »Kakor hitro bo dovolj veliko število vernikov, hočejo pričeti z zidavo molilnice, za katero je prostor že določen. Stroške pa bo kril »Gustav - Adolf - Verein«. Obenem razvija »Südmarka« živahno agitacijo za »Los von Rom«; dolej so odpadli že trije katoliki.

Roko v roki s tem »sijajnim delovanjem« »Südmarke« v verskem se vrši njeno delovanje v narodnem cizru. Proti finančni premoči ne morejo konkurirati domači obrtniki in delavci. Uskoke, odpadnike bogato poplačajo — skratka, vrši se nemoteno narodni bojkot najhujše vrste, pri čemer se ne šteti z nobenim sredstvom.

To so dejstva, ki jih ne spravi s sveta nobena dialektika. To je odlomek iz velikonemškega »Drang zur Adria«, enak nasilni politiki razlaščenja, ki so jej izročeni Poljaki na Pruskem, to je epizoda, ki jo javnost sicer malo opazi, ki jo pa Slovenci bridko občutimo, epizoda iz boja Slovanov za njihovo naravno pravo.

Obračamo se do cerkvenih oblasti!

Ni še pozabljen dolgoletni boj naših čeških bratov na Dunaju za lastno službo božjo, danes pa si žele zaman naši rojaki v Gradcu, da bi mogli poslušati božjo besedo v svojem materinem jeziku, in se potapljajo v socialno demokracijo, ker nimajo niti te edine obrambe. Ali hočete s koreninami izruvat poslednje zaupanje do cerkve iz srca na življenje in smrt se borečega ljudstva, da molčite k takemu početju »Südmarke«!

Na krščanskosocialne kroge!

Nočemo apelirati v narodnem oziru na vaše principe. Vspričo obupnega stanja Čehov na Dunaju bi bilo to nesmiselno. V gori opisanem slučaju je le dvoje mogoče: Ali vam je z vašim verskim prepričanjem resno — potem »Südmarke« ne le ne smete le podpirati, ampak morate se proti njej boriti, ali pa vam

S prepričanjem ni resno, potem masko z obraza! Kar vam je sveto, tega se ne sme izrabljati v politične mahinacije, kajti tak »klerikalizem« je rak-rana na telesu naše cerkve!

Za odbor »Slovenske dijaške zveze«:

iur. **Marko Natlačen**, t. č. predsednik. iur. **Stanko Mašič**, t. č. tajnik.

Zanimivo je, kakšen odmev je vzbudil gornji oklic v nemških listih. Prvi se je oglasil dunajski vsenemški »Alldeutsches Tagblatt«. Pod naslovom »Sijajno priznanje za Südmarko« je ponatisnil skoro dobesedno naš oklic in pristavil naslednji komentar:

»Seveda vsebuje ta oklic vrsto neresničnosti in pretiravani kakor tudi običajnih denuncijacij. (Ovrže ne nobene naše trditve, seveda ker je ne more! Op. por.) Taka je n. pr. trditve, da razvija »Südmarka« živahno agitacijo za »Los von Rom«. Toda kar tožijo slovenski klerikalni dijaki o »Südmarkinem« naseljevanju, jej dale res odlično spričevalo, pri čemer se ni treba ozirati na pretiravanja Slovencev. Da naseljuje protestantovske družine, da postavi močan jez proti Slovencem, ki jih vodijo slovenskorimski hujskajoči farji (slovenisch-römische Hetzpfaffen), je vendar naravno... Ali naj naseljujemo katoliške kmete, ki bi postali pod vplivom slovenskih farških hujskačev za svojo narodno nalogo kmalu nesposobni?«

Tako doslovno »Alldeutsches Tagblatt«. Zanima nas v tem zlasti priznanje, ki ga daje naši narodni duhovščini. Saj je znano, da naši radikalni in liberalni prijatelji vedno poudarjajo, da naša duhovščina ni narodna, da je internacionalna, medtem ko ošabno trkajo na svoja narodna prsa, češ, samo mi smo narodni, ki imamo v svojem programu absolutno narodnost. No, radikalna absolutna narodnost ima že precej žalostno zgodovino za seboj: neha se takoj, ko se pokaže ugodna prilika kake dobro plačane službe, četudi n. pr. v rdeče pobarvani internacionalni socialni demokraciji. Mi pa priberemo le to: edini faktor, ki je branil doslej našo narodno mejo, je bila naša duhovščina — ne sicer s frazami, ampak z dejanjem, ne z burnimi veseljami, kjer se napiva na narodov blagor, ampak s tihim in požrtvovalnim delom.

Na članek v »Alldeutsches Tagblatt« odgovarja glasilo nemških krščanskih socialcev »Reichspost« z dne 16. aprila 1909. po kratkem uvodu, kjer citira naše najobtežljivejše trditve tako-le:

»Pričakovali bi, da je navedel vsenemški list zato te trditve, da opere s prepričevalnimi dokazi »Südmarko« obtožbe, da protestantizira katoliške kraje in pripravila polje hujskajočim pastorjem, ko bi morala varovati nemško posest. Mesto opravičbe »Südmärke«, pa dobimo naslednje priznanje.« (Navaja gori navedeni komentar iz »Alldeutsches Tagblatt«.)

»S hvalevredno odkritostjo« — nadaljuje »Reichspost« — »je s tem priznal vsenemški organ, da smatra »Südmarka« katoliške Nemce za manj vredne, da namenoma naseljuje ravno protestante v doslej popolnoma katoliški občini, da smatra katoliško veroizpoved nemškega kmeta za vzrok, da ga izključuje pri razdeljevanju »Südmarkinih« posestev, ki so jih pridobili gotovo po večini nemški katoliki s svojimi prispevki. Vsenemškemu glasilu se zdi tako načelno zaničevanje in oškodovanje nemških katolikov čisto »naravno«, kajti tu gre pač za boj proti »rimskim farjem«, ki ne spada sicer po pravilih med naloge narodno-obrambenih društev, ki pa je seveda brez dvoma zelo dobrodošel privandranim luteranskim pastorjem, saj na ta način morejo kriti vsaj en del stroškov za »Los von Rom-Propagando« iz blagajne obrambenih društev.«

»Alldeutsches Tagblatt« je naslednji dan odgovoril »Reichsposti« v članku, ki po svojem surovem tonu presega prvega. Očita katoliškim Nemcem brez-narodnost, kažoč na zadnje deželnozborske volitve na Koroškem, kjer so baše glasovali katoliški Nemci za slovenskega kandidata proti nemškemu liberalcu.

Nas zanima prav posebno izjava »Reichsposte«, glasila nemških krščanskih socialcev, na katere je bil naš oklic naslovljen. Postavila se je popolnoma na naše stališče v verskem oziru, s skrbno doslednostjo pa se je ognila narodne strani, dasi oklic tudi to dovolj jasno poudarja. Naše načelo in načelo vsakega pravega katoličana, ki nima katolicizma samo na jeziku, ampak tudi v srcu, pa je in mora biti, da je zatiranje slabejšega sosedu krivično in pretikatoliško, da

je torej nasilno raznarodovanje in razlaščenje, kakor ga vrši »Südmarka«, brez ozira na njeno konfesionalno propagando že samoposebi nemoralno in protikatoliško. Kdor tega ne pripoznava in dela nasprotno, mu velja naš klic: Krinko dol!

Dolžnost katoliško-narodnega dijaka je, da se zanima za obmejno delo in pomaga že sedaj po svojih močeh obmejnim bratom. Gori navedena dejstva so žalostna in kriče po pomoči. Najhujše so sedaj razmere ravno v Št. Ilju in Slovenskih goricah sploh, ki jih hočejo Nemci na vsak način in za vsako ceno potujčiti, da zgrade tako most do Drave in dobé Maribor v kompaktno nemško ozemlje. Nič bolje se ne godi Slovincem na Koroškem. Narodna meja se pomika konstantno proti jugu in ako ne bomo bolj na straži, bodo kmalu Karavanke naša narodna meja na severu. Dijak lahko mnogo pomaga pri obmejnem delu: v družbi znancev naj ob vsaki priliki opozarja na veliko nevarnost in vzpodbuja, da podpirajo naša obrambena društva, sedaj zlasti S. K. S. Z. za Štajersko v Mariboru in za Koroško v Celovcu ter S. D. Z. Prodajajte obmejni kolek pri vsaki priliki, pri vsaki veselici! Vsak Slovenec mora priti do prepričanja, da je njegova narodna dolžnost, da kolekuje vsako pismo z obmejnimi kolekom, kakor je to pri Nemcih že splošno v navadi. Lep dobiček pa bi zlasti lahko naklonili obmejnim Slovincem na ta-le način: Snujejo naj se abstinenci krožki! Vsak član takega krožka se zaveže, da plača vsak teden mesto za pijačo 20 vinarjev (lahko tudi več) za obmejne Slovence, recimo za Št. Ilj. Bil bi pri tem marsikdo na boljšem v denarnem in zdravstvenem oziru; zraven pa bi vršil plemenito rodoljubno delo. Naj bi ta klic ne bil brez uspeha!

Vseučiliška brošura in radikalci. Znano je še, kak vrišč so zagnali radikalci v »Slovenskem Narodu« in »Omladini«, ko je izstopila »Danica« iz skupnega vseučiliškega odseka in je S. D. Z. naznanila, da izda svojo brošuro. Med gromom in bliskom so nam očitali »nehonetnost«, ker smo baje »anektirali« idejo vseučiliške brošure. No, mi smo šli resno na delo, ker nam je vseučiliško vprašanje resno. Priča nam je naša brošura »Boj za slovensko vseučilišče«, ki je bila splošno jako ugodno sprejeta, saj se celo nasprotniki niso spravili nad nas, dasi smo jim dovolj jasno povedali svoje stališče — zlasti glede bogoslovne fakultete. Brez praznega zabavljanja in nespametnega hujskanja, na podlagi zgodovine in razmer je dokazal tov. Veble nepobitno potrebo slovenskega vseučilišča v Ljubljani. Tako upamo, da smo storili nekaj za razširjenje vseučiliške ideje in tako se približali za korak uresničenju. Ker smo prepričani, da ne kaže z glavo predirati zidov, smo si izbrali drugo orodje, s katerim dosežemo prejalislej gotovo uspeh. Radikalci pa radi prepuščamo radikalnejša sredstva, kakor so: zabavljanje, vpitje, zmerjanje vlade in Avstrije (shod v Kranju), grožnje z revoluciji (Ljubljana) itd. Vse to dá sicer naposled nekaj nimbus mučeništva — ali da bi narod imel od tega kaj koristi, dvomimo. Danes, ko vam je državno pravičništvo zaplenilo brošuro v celem obsegu, predno je zagledala beli dan javnosti, ste se morda že sami tudi prepričali, da je bilo prav, da smo izdali svojo brošuro — vsaj za populariziranje vseučiliške ideje je bilo koristno. Kako sijajno bi pripomogli k ustanovitvi vseučilišča, da smo ostali skupaj v odseku z radikalci in — plačali tretjino stroškov za brošuro, da jo sežge g. državni pravdnik!

Kupujte, razširjajte vseučiliško brošuro! Posamezen izvod stane 50 vin., 10 izvodov skupaj stane izvod le po 30 vin. Naroča se v »Katoliški Bukvarni« v Ljubljani.

Predavali so tovariši: iur. Kemperle na Koritnici na Goriškem o razvoju liberalizma; iur. Veble v Kapelah pri Dobovi na Štajerskem o kmečkem vprašanju; phil. Stelè v telovadnem odseku v Kamniku o Srbih; phil. Gruden v kat. slov. izobraževalnem društvu v Vrbovem: Po izobrazbi do bodočnosti in o slovenskem vseučilišču; na ustanovnem občnem zboru kat. slov. izobraževalnega društva v Črnomlju (25. aprila) sta govorila: iur. Malnerič o programu izobraževalnih društev in iur. Adlešič o praktičnem pomenu organizacije s posebnim ozirom na gospodarsko organizacijo Belokrajine.

Srednješolsko dijaštvo.

Iz Gorice. Sicer bi ne dal počenega groša na trditev radikalcev, češ, da stojé izven političnih strank, a čudim se, da je še mnogo naših tovarišev, ki imajo to trditev radikalcev za resno. Kdor le malce premotri to izvenstrankarstvo, spozna takoj, da je to le navadna fraza, ki jim pa izborno služi pri lovu na mlajše, neizkušene dijake. Le predstavimo si osmošolca-korenničarja, ki »razlaga« nižješolcem radikalizem: »Tovariši! Danes vlada na Slovenskem klerikalizem in gnjili liberalizem; oba pa sta v narodnem oziru mlačna in sploh nedelavna. Zato so osnovali nekateri navdušeno narodni dijaki novo strujo, narodni radikalizem. Mi stojimo na strogo narodnem stališču, nočemo biti ne liberalci ne klerikalci; mi smo odločno narodni. Kar se tiče vere, smo bili in smo na stališču, da je vera zasebna stvar, saj je urednik »Omladine« sam izjavil na tržaškem shodu (odpre brošuro »Iz n. za n.« in čita): »Nikdar ne smemo žaliti verskega čustvovanja! Torej vidite, mi sprejmemo vsakogar, ki je naroden. Naš boj velja liberalizmu in klerikalizmu. Predvsem pa smo protistrankarski!« Tako znajo radikalci izkoriščati šlager o izvenstrankarstvu. Splošno dijaki umevajo le tako radikalizem, nižješolci so vedno imeli radikalizem kot neko »srednjo pot«. Že iz tega ozira mi je ljubši liberalni dijak, kakor pa radikalec; več bi dal na poštenje liberalca kakor radikalca. Liberalni dijak izpove jasno, kaj hoče in je kolikortoliko dosleden; radikalci pa so navadni hinavci. Pa oglejmo si malce radikalno izvenstrankarstvo! »Omladina« je pisala, da je »izvenstrankarstvo« znamenita točka radikalnega programa; pisala je, da so radikalci že prodrli z nazorom, da »bodi dijak izven strank stoječi učenec«. Da se radikalci tega v teoriji strogo drže, to sem vedel, a ravnotako je znano, da v praksi radikalci niso več radikalci. Splošno znano je, da so za časa zadnjih volitev na Štajerskem bili ravno radikalci najstrastnejši agitatorji za liberalno-svobodomiselnne kandidate. Ravnotako se je godilo ob minolih deželnozbornih volitvah na Kranjskem, kjer so radikalci, dosledni svojim izvenstrankarskim načelom, agitirali za svobodomiselnne kandidate. Najbolj znan pa mi je slučaj iz Trsta, kjer je upeljal srednješolsko organizacijo nek radikalec, ki ima veliko vpliva v radikalnem taborju in ki je velik sotrudnik »Omladine«; ta radikalec je skoro istočasno, ko je širil po raznih krajih narodni radikalizem (n. pr. v Gorici na sestanku, o katerem je bil govor v 6. številki »Zore«, na katerem sestanku je prodajal radikalno narodnost, izvenstrankarstvo in drugo radikalno blago), je v Trstu propagiral med delavstvom internacionalne socialno-demokratske ideje, bil velik pomagač pri akcijah tržaške socialno-demokratske stranke proti narodnjakom, da so ga le-ti po nekem shodu pretepli, o čemer sta cele tedne imela mnogo pisati časopisa »Edinost« in »Delavski list«. Kaka razlika med teorijo in prakso! Idimo dalje. A čas je bežal in tudi radikalci niso ostali vedno dijaki; radikalci so dokončavali študije in tedaj so postali prosti in res, oficijelno niso pristopili v liberalno stranko, a kako bi, ko so jo prej zaničevali z »gnili liberalizem«; a gospodom se je vendarle zahotelo po politiki! Pozabili so na prejšnje čase in glej — radikalci so soglasno sklenili vstopiti v vodstvo liberalne stranke. Vstopili so oni — radikalci, demokrati, v »gnilo«, buržoazijsko stranko, ki se je izkazala za skrajno sovražnico demokratske misli že s tem, da je z vsemi štirimi delala proti splošni, enaki volivni reformi; radikalci so vstopili v stranko, ki je bila in bo res buržoazijska, protiljudska stranka in ki tudi zanaprej taka ostane! S tem so pokazali radikalci svojim mlajšim tovarišem pot, po kateri naj hodijo: kot dijak sem radikalec, izvenstrankarski (seveda le v teoriji!), ko študije dovršim, pa hajd v — liberalno stranko. Liberalno-svobodomiselnni dijaki so bolj odkriti, pa tudi bolj praktični; oni menijo pač, kaj bi hinavščino »špilali«, čemu bi se barval, da se konečno izdam, naj me raje koj vidijo! Tako vidimo, da so se pred leti svobodomiselnni dijaki ločili v liberalce in radikalce, da bi se zopet — združili! In res! Srečno so radikalci prijadrali v liberalni tabor, kjer so se lepo znašli s svojimi starimi znanci. Seveda, da bi gospodje radikalci olepšali svoj vstop v liberalno stranko, so vrgli v svet puhlico, da »smo dobili garancijo

za neovirano delo in sprejelo se je naše reformne ideje«, kar je seveda le pesek v oči. Sedaj je treba samo še, da se zlijejo še liberalna in radikalna društva in bratci so se veselo našli!

Realka. Ministrstvo je izdalo tudi za realke nov učni načrt. Glavne novosti odgovarjajo onim, ki smo jih navedli zadnjič pri načrtu za gimnazije, zato se ne bomo ž njim obširneje bavili.

Katoliški gimnazij na Velegradu. Moravski deželni šolski svet je dovolil Jezuitom na Velegradu lasten katoliški gimnazij. Prvi razred se otvori že s šolskim letom 1909/10. Frst.

Listek.

»Prąd«, ki smo o njem že poročali, da bo tudi glasilo poljskega katoliškega dijaštva, je začel izhajati. Mej uredniki je tudi Slovencem dobro znani Adam Lach Szymański. Po veliki večini je prva številka posvečena akademičnemu dijaštvu. V uvodu razvija svoj program: Najprvo je treba mladini dobrega poznanja sedanjega časa, narodnih in socialnih razmer. Pečati se hoče tudi z vprašanji višjih in srednjih študijev in razmerja mladine do teh, kakor tudi z važnim vprašanjem takozvanega konflikta vere z znanostjo; nazadnje pa tudi s socialnimi vprašanji. Vogelni kamen vsega dela mu bo pa enoten svetovni nazor, ki temelji na krščanski ideji. Ako smem že po prvi številki izreči svojo sodbo o listu, moram reči, da tako primerne lista za visokošolsko mladino kakor je »Prąd« (= struja, uvod pravi lepo: »Začenjamo med mladino novo strujo socialnega življenja, strujo, oživljajočo in življenje dajočo«). Želimo mu največjih uspehov in tistega napredka, ki ga obeta že v svojem začetku. Stane v Avstriji 10 kron letno. Naslov: »Prąd«, Warszawa, ul. Warecka 10. m. 11. Frst.

»Utrinki«, črtice in potopisi; spisal Franjo Krašovec. Kranj, 1908. Cena knjigi 2 K. Naroča se pri pisatelju: »Franjo Krašovec, slušatelj visoke šole za trgovino in narodno gospodarstvo, Köln a. Rhein, Rolandstr. 103.« — Skoro cela knjiga (razen prvih 20 strani, kjer so tri črtice, ki bi bile na korist splošnemu utisu brez škode odpadle) je posvečena utisom, ki jih je dobil pisatelj na svojih potovanjih po Italiji. Nekaj pristrčnega, mehkega je v teh listih iz popotnega dnevnika, tako da moram reči, da že dolgo nisem slovenskega potopisa zasledoval s takim zanimanjem, kakor ravno tega. Eno hibo pa ima pisatelj, a te mu ne moremo zameriti, ker živi vedno izven domovine in nima tistega neposrednega stika z živečim narodovim jezikom, kakor mi, čeprav smo tudi razbiti kakor deseti bratje po vseh krajih Avstrije: v izrazu je včasih (pa ne vedno!) malo okoren, na drugi strani pa pusti na svoj slog in včasih tudi izraz preveč vplivati češčino. Toda to je formalna pomanjkljivost, ki jo moramo ravno njemu, če komu, oprostiti. Želim le, da bi se pisatelj kmalu zopet oglasil s spomini iz svojega bogatega dnevnika, saj nam na enem mestu itak to obeta. Vzemite tudi vi knjigo v roko, ne bo vam žal, in ako sami poznate Italijo, vam bodo oživeli gotovo trenutki z vaše poti, kakor so meni, in čitali boste in zopet čitali, kakor da je to vaš dnevnik. Frst.

V Lvovu, kjer je na vseučilišču okrog 400 dijakinj, se je ustanovilo društvo »Towarzystwo¹⁾ polskiego domu im. Elizy Orzeszkowej dla²⁾ słuchaczek szkół wyższych³⁾ we Lwowie«, ki ima namen poskrbeti zidanje lastnega doma za slušateljice, ki bo njihovo družabno in kulturno središče. Frst.

¹ društva, ² za, ³ slušateljice visokih šol.

Zorislav:

Belokranjska idila.

Bilo je na dan sv. Martina, ko naši Belokranjci vino krstijo. Dan je bil tak, kakor so vsi v pozni jeseni: deževen, pust in dolgočasen. Kruta jesen ni dopustila prebivalcem, da bi ta domači praznik v vinskih goricah praznovali, temveč jih prisilila, da doma krstijo svoj pridelek, rujno vince.

Orišev Tone je vzel po kosilu bisago, dal v njo par čutar, da prinese družini iz zidanice novokrščenega vina.

»Le glej, da se ne napiješ in zakasniš!« ga je opominjala žena.

»E, le ne boj se zame!« je rekel Tone in odšel v goro. Svečano je porinil ključ v veliko ključavnico in z besedami: »Sveti božji križ te obvari in ohrani, je prestopil prag in natočil kozarec, obrnil ga je k luči, pokusil, pocmakal parkrat z jezikom, nato pa izvrnil.

»Hvala Bogu i svetemu Martinu, dobro je!«

In Tone je najprvo natočil tri čutare, da jih ne bi potem pozabil, če bi se ga nalezal, potem pa si nalil polič najboljšega in počasi zalival suho klobasico, katero mu je skrbna žena pred odhodom potisnila v bisago.

In tedaj je začel Tonetu prihajati na misel ves trud in napor, katerega je imel z vinogradom, da ga je tako povzdignil, da je sedaj eden najboljših v okolici; mislil je, kolikokrat je moral premeriti pot od doma do vinograda, da je pregledal, če je vse v redu, če grozdje že mehča, če mu ni kdo kaj poškodoval ali pokral; domislil se je tudi noči, ki jih je moral prečuti, da je varoval grozdje pred raznimi uzmoviči, ki so se hoteli okoristiti z delom njegovih rok.

»Hm, veliko je bilo dela in truda, a sedaj je končano in imam te, sladka vinska kapljica!« je sklenil Tone svoje premišljevanje in vesel, da mu je šlo to leto vse tako po sreči, je natočil drugi polič, nalil poln kozarec, ga vzdignil in v zahvalo Tistemu, ki mu je varoval trte pred točo in drugimi nezgodami, skoro s solzami v očeh zapel znano:

Oče nebeški, glej,
še en kozarček zdej,

hvalo bom vekomaj,
vekomaj pel! . . .

in nato zvrnil kozarček v grlo.

»He, Tone, si pa danes dobre volje!« ga je nagovoril Banuvčev Polde, ki jo je primahal mimo.

»Hoj, Polde, pojdi pit! Kdo ne bi bil danes dobre volje?«

»Eh, veš, ne pravim sicer rad vsakemu, a tebi že povem! Veš, z ženo sva se malo sporekla! Pomisli, baba mi ni hotela dati ključa od zidanice!«

»Polde, Polde! Pri tebi pa žena hlače nosi!«

»I, kaj pa naj storim? Če jo malo bolj trdo primem, pa začne javkati in tožiti in jokati, kako trdosrčen mož sem in mi nazadnje še uide in gre domov k materi! Veš, križ je s temi ženskami, velik križ in jaz sem revež, veš, prav res sem revež! Vino imaš pa dobro!«

»Imam, hvala Bogu! Predober si, predober, ti rečem še enkrat. Zakaj pa greš po njo, če ti uide? Jaz bi jo kar pustil, bi že sama nazaj prišla!«

»E, ne vem, če bi?! Veš, baba je včasih hujša kot vrag!«

»Res je, res! Ali pa veš zakaj?«

»Ne!«

»Poslušaj! Ko sta še sveti Peter in naš Izveličar Jezus potovala po naših krajih, sta srečala nekdaž hudiča in žensko. Hudič je bil seveda spremenjen v lepega mladeniča. — Pij, Polde, le pij! — Veš, čeravno je vrag, vendar mu je Bog dal to milost, da se lahko izpreminja — in ženska ga ni spoznala, sveti Peter seveda tudi ne, ker ima, dasi je velik svetnik, ki lahko vsakega človeka izpred nebeških vrat požene, ker ima ključe od vrat v nebesa, vendar dosti manjšo oblast kot Kristus. Toda Kristus ga je takoj izpoznal in zapovedal sv. Petru, naj potegne meč iz nožnice in odseka hudobcu glavo. Sveti Peter to tudi stori. A ženske so bile že takrat take klepetulje, kakor so dandanašnji, in tudi ta, ki je spremljala hudobca, je začela sedaj vpiti in javkati in zmerjati Kristusa in svetega Petra, da sta morilca in potepuha in kaj vem, kakšne priimke jima je še dajala, saj veš, babji jezik! — Pij, Polde, bom pa še natočil, če zmanjka!«

»Saj pijem!«

»Čakaj, kje sem že nehal? . . . Aha, že vem! Jezus je pa hotel ženski dokazati, kdo je, in je zapovedal Petru, naj tudi tej odseka glavo. Ko je Peter to storil, mu ukaže zopet Jezus, naj dene obema glave nazaj. Sveti Peter se je pa zmotil in je nataknil ženi hudobčevo, hudobcu pa žensko glavo. Seveda je moral Peter to takoj popraviti, a v ženski je ostalo vkljub temu še nekaj vražjega, namreč govorjenje, kar imajo ženske še dandanes, seveda se dobijo tudi izjeme, a teh je malo! Hvala Bogu, da je moja stara taka, kakor si jaz želim! Verjeti mi moraš to, kar sem ti povedal, ker sem jaz slišal še od svojega starega očeta.«

»Seveda verjamem, in še rad!«

In možakarja sta uganila še marsikako modro, spila še par poličev in postajala vedno bolj vesela; tudi zapela sta kako bolj okroglo.

»Saj sem vedla, da ga ne bo!« je stokala doma Oriševka in se napolnila k zidanici po moža.

»Saj pravim, za nobeno rabo nisi, kakor da popivaš!« je hitro izklepetala in hotela moža spraviti domu.

»Žena, danes smo ga krstili, danes ga bomo tudi pili!« je odredil Tone in velem ženi sestri. Ta je sicer silila domu, a nazadnje je vendar ostala.

Mrak je priliznjeno in tihotapsko objel Belo Krajino, zavil bele zidanice, skromne domove in beli mestici v svojo haljo.

»Treba bo iti!« je omenil Polde.

»O, le sedi, le sedi, še ga bomo pili!«

»Tone, Tone, saj pravim, vse bi rad danes popil!« se je vtaknila žena vmes.

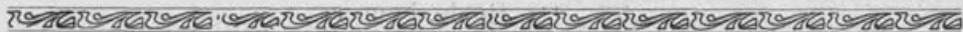
»Še samo tega!« je rekel Tone in natočil.

In spili so tega in še dva druga. Ej, ne poznate vi gostoljubnosti Belokranjcev! Dali ti bodejo vsega, kar premorejo, a če ne vzameš, se mu zameriš do groba.

Precej pozno je že bilo, ko so se vendar ločili od zidanice. Gospodar Tone je natočil kozarec najboljšega in ga pustil na mizi, da ga bodo spile uboge duše v vicah, če pridejo v klet, naredil križ čez sode in se z besedama: Sveti božji križ te obvari, zaprl vrata in odšel.

Veseli gospodarji so se vračali iz zidanic; vino je bilo krščeno in sedaj ga bodo celo leto po malem pili. Iz bližnje gorice je nekdo zavriskal. In takoj so se oglasili na vseh straneh veseli vriski in poskočne pesemce. Tudi Tone je zavriskal in zapel tisto znano: Oj majolka, oj devojka . . .

»Glej ga, starega norca!« je pripomnila Oriševka in po strani pogledala moža. Hm, lepo in prijetno se je zdelo ženici, da je njen mož še tak korenjak in zna tudi kako zapeti. In ponosna je bila nanj. No, pa saj tudi zgorajšnjih besed ni rekla, da bi ga žalila, temveč le, da je sploh kaj rekla, saj veste, da ženska ne more nikdar držati jezika za zobmi.

Domen Otiljev:

Pod ocvitajočim cimborjem.

Skozi goste, mlade veje visoko vzrastlega cimborja je sijalo prvo pomladansko solnce. Na sosedovi hiši so se njih sence v motnih obrisih pomikaje čez zelena okna nad širnim latnikom proti vzhodu. Zdaj pa zdaj je padel bel listič z ocvitajoče veje in sedel za kopo slame na tla.

Okno je bilo odprto. Svež zrak, napojen z duhom cvetov, je silil skozi. Odložil sem pero in snel tamburico s stene. Udaril sem popevko o ocvitajoči mladosti. Tiho, enakomerno so zveneli tresoči zvoki izpod drsalke.

Ko sem končal, je zašumelo za cimborjevim deblom. Čez minuto so se črne oči v krogu istobarvnih kodrov uprle v sobo. Naslonila je drobne lakte na rob okna in se tiho zasmejala.

»Lepo?«

»Pa še kako.«

Prišla je tako večkrat, ko je zaslišala glasove tamburice. Vsakikrat s tistim pritajenim nasmehom, ob katerem so se pokazali kristalni zobje. Le zadnje dni se je pokazala v varajoči prirojenosti. Neka vzbujajoča se skrb ji je polzela čez rdeči lici.

»Nekaj ti mora biti na srcu, Ivka!«

»Je,« je nalahko pokimala z glavo.

»Ali poveš?«

Dala je prst na spodnjo skoraj svetlordečo ustnico kakor da bi pomislila: bi ali ne bi. Čez majhen čas je dejala:

»Tebi že.« Bolj tiho je nadaljevala: »Saj veš, kako je. Ko je prišel pred tednom, še pogledal me ni. In vendar je bil nekaj tako prijazen. V tujini so ga pokvarili. V sredo sem videla, kako je govoril z materjo Klel je in jo psoval, češ: ona je kriva, da je zgubil mladost, da se je vdal vinu in ne vem kaj še. Materi sta pritekli solzi . . .«

Povesila je oči. Na njeni lici je legla resnoba in z milim, tihim glasom je dejala: »In potem je govoril o meni. Dejal je, da sem šoli že kdá! odrasla, da grem že lahko med svet. — Čemu bo pohajkovala brez dela, služiti naj gre! . . .«

Tu so se ji osolzile oči. Drgnila je z roko čez nje in me pogledala.

»In ti?«

»Sklenila sta, da odidem k teti v mesto. Že prihodnji teden. Tam naj se naučim gospodinjstva. In jaz bi ostala najraje doma. Saj je dovolj dela doma.«

Zaškripala so takrat vrata na dvorišču. Skozi nje je prišel negotovih korakov Ivkin brat.

Skočila je hitro za kopo, da bi je ne opazil. Kajti zelo se je bala njegovega pogleda. Videl sem ga, kako se je zibal proti hišnim vratom. Klebuk povešen na obraz, obleka pomazana, čevlji pred pol letom osnaženi. Lopnil je s pestjo po kljuki, vrata so se odprla in izginit je godrnjaje za njimi.

To naj bi bil nekdanji tovariš?

Kako ves drugačen v oni dobi! Koliko ciljev sva stavila v daljo, da jih doseževa, in koliko idealov! In to do tretje šole. Tam je jel pešati, kajti talent ni bil, in čez leto je padel. Takšnega, še nepokvarjenega, je pobrala tujina in mu vsrkala strupa. In kakšnega je poslala materi v naročje! Kje je mladost, Stanko, kje bodočnost?

Stopila je zopet k oknu.

»Iti moram sedaj. Kletev ne bo konca.«

»Pa se oglasi, ko boš odhajala!«

»Seveda.« —

Raz cimbor ob oknu so čez teden odpali vsi cvetovi. Jela so že poganjati šilasta, močno zelena peresa. Včasih se je oglasil vrabec v vejah, začivkal in odletel na streho.

Pust popoldan je bil tistega dne z umazanim nebesom.

V praznični obleki je prišla. Potrkala je narahlo na šipo in, ko sem odprl, je rekla s solzami v očeh: »Zdaj grem.«

Mati je takrat stopila s culo na prag in zaklenila vrata. Stanka gotovo ni bilo doma. S pogledom v tla je šla ob hlevu proti cesti. Je-li slutila bodočnost?

Segel sem Ivki v roko, ji privoščil vso srečo in pristavil: »Le dóma ne pozabi!«

Tam pri vratih je stegnila zadnjič roko v pozdrav. Ganiło me je: solza mi je zalila oko . . .

Se li vrne? Kakó in kedaj?

Zorislav :

Uskok Miko.

Noč je jasna
in čarobno krasna;
z zvezdic milijoni
posejano
zre nebo
na poljano
in noči kraljica
luna bleda
tiho gleda
stražo tiho.

Dneve tri
tri noči
ni zatísnil
že oči . . .

Čudne misli misli stražnik Miko,
le nerad posluša starostno Vladiko,
ki mu stražo dan na dan naklada,
da zamrla mu je zadnja nada,
da bi šel
vasovat
mesto spat,
da bi pel
kakor drugi
na vasí
brez skrbi . . .

Domovino pred sovragom
Miko straži,
da nenadno ne pridere
Turek kleti,
ne požge, ne pomori, — pobegne
kot ob lanskem leti.
»Čuvaj tam ob Kolpi,
da ne planejo v deželo,
da ne strejo nas zopet,
da ne vdro v Krajino belo . . .«
Je govoril stárosta Vladika
in postavil je na stražo Miko.

Dve noči je dobro stražil,
trejjo pa se s tem tolažil:
»Bogme, Miko, spal že nisi
dve noči,
Turkov pa se zagotovo
bati ni . . .
Brez skrbi
bom pogledal
k ljubici,
da preženem si
spanje in nevoljo
in skrbi;
saj gotovo Mara lepa čaka,
da pod okno Miko prikoraka,

da dokaže ji ljubezen vročo,
 da spregovori besedo božajočo . . .
 Turek, hm, gotovo da ne pride,
 brez skrbi le Miko naj odide!"

Miko k ljubi odkoraka,
 saj ga težko, težko čaka.

Zvest obet,
 vroč poljub,
 tih šepet . . .
 In besed
 konec noče biti,
 srcem dvem
 se ne da raziti — — — — —

Krik in jok
 vik in stok!
 Naokrog
 grozen strah se širi . . .
 »Kaj za božjo voljo, kaj godi se?«
 Jasen svit
 jemlje vid . . .
 Krogingrog
 grozen jok . . .
 Turek ropa in požiga,
 ljudstvo: »Milost,« roke dviga,

Turek deve onečišča,
 Turek bije, davi kolje . . .
 in divja čez pogorišča . . .
 Vsa Krajina
 v ognja morje je zavita . . .
 Kri v potokih teče po Krajini,
 smrt zapisana je domovini — — — — —

V sobo k Mari
 Turek plane . . .

Miko se je vzbudil . . .

»Le počakaj
 Mara ljuba
 in ne plakaj
 za meno!"

In zažvižgal Miko
 pesem si uskoško
 in zapel si tiho
 pesem o devojki Mari . . .

In ostal še dalje je na straži,
 Mara le naj sama se tolaži!

Ocene.

Nekdojev Dolon. Prebral sem Vaše »Žalostne rože« in prišel do precej sličnega zaključka kot pri pesniku istega pesvdonima v zadnji številki. Sneženo burjo Vi opisujete s sledečimi verzji:

»Kosmiči padajo z neba
 in burja brije naokrog.
 »Kaj bo, kaj bo, predobri Bog!
 že kmalu čutil ne bi nog.«

Evo Vam verzov, v katerih Oto Zupančič opisuje »Vihar« (Čez plan, 61):

Pred njima kostanji ječijo,
 vijó se nad vodó,
 nad njima oblaki gredó
 čez mesto, temno melodijo
 pojó . . .

Skicirajte si z akuti in gravisi ta ritem, zamislite se v vsebino in preišljujte. Ali ne čutite, kakor bi ta ritem izražal res neko nevihto, ki se je pripodila bogve odkod in ki divja bogve kam. Posebno prvi in četrti verz. In potem tisti močni akcenti »vijó« — »vodó« tudi niso samo radi lepšega zaznamovani; ali se Vam ne zdi, da ta ritem () izraža oni onemogli boj kostonjev z vetrom. Zadnji verz vsebuje samo besedico »pojó«, nastopi tako nepričakovano, v takem nesoglasju in nasprotju z drugimi verzji, kot t r e s k , ki naenkrat završi iz oblakov sredi vihere in burie . . . — Čitajte nasledno kitico; začne se z besedami: »Čuj — t r e s k !«

In Vaši verzi — ali odseva iz njih kaj od tega, kar pripovedujejo? Meni se zdi, da ne; in če hočete biti nepristranski, boste soglašali z mojim mnenjem. Manjka Vam, kakor tudi mnogim Vašim mladim tovarišem, smisel za harmonijo med formo in vsebino, brez katere ne nastane nobena prava umetnina. Videl sem pred leti v Zagrebu spomenik hrvaškega pesnika Preradoviča. Če se ne motim, da mu je moral genialni umetnik potisniti svinčnik v roke, kot simbol umetnosti, ki ji je služil . . . Vaš Prešeren mora v Ljubljani noč in dan držati knjigo v roki; drugače umetnik ni znal preprečiti, da si ne bi gledalci kaj drugega predstavljali, kar se ne bi spodobilo za našega največjega umetnika Prešerna . . . Pot do prave umetnosti je precej strma in redki so, ki pridejo na vrhunec, odkoder lahko gledajo zemljo in ljudi p o d s a b o, odkoder se lahko odzgoraj doli ozirajo na celo človeško stremljenje in vrvenje.

Pokopališče in razpoloženje, ki človeka obhaja, kadar hodi po takih mestih, opisujete prav dobro, resnično. Vkljub temu pa bo Vaša pesem težko koga ganila, ker pravite reči, ki so se že neštetokrat omenjale:

Pokopališče — božji vrt,
na njem vrtnari — bela smrt,
zemljo ji orje črni krt.

Otožne rožice dehte,
zalivajo pa jih solze,
ki britko jih toči srce.

Tu notri vlada večni mir,
in tu potihne vsak prepir,
miru ie tukaj sladek vir.

Za mlade ljudi se ne spodobi žalostne rože, temveč vesele. Kdor se pa hoče zanalašč naslajati s svojo žalostjo, ali kdor ne ve prav razločevati med tem, kar je bral v različnih žalostno - pesimističnih knjigah, ki jih imamo Slovenci zadnji čas žalibog še preveč in med tem, kar je v njegovem srcu in res odgovarja njegovim razmeram, takemu se pa zna kaj sličnega primeriti kot se je Vam:

Tolažbe sem iskal povsod,
a tak je ta človeški rod:
»tolažil te bom drugo pot.«

Kazak. Midva se že menda pozna iz letošnjega letnika »Zore«. Saj se ne motim? — Najprvo Vam moram omeniti, da mi Vaša razkošnost ni kar nič všeč, kar o dveh dekletih naenkrat pevati, to je nekoliko preveč . . . in če bi mi pisali Albertini, da Vi sanjate o Margareti, ali če bi pisali Margareti, da Vi ne zakrivate svojega pogleda, kadar

»Tam ob oknu Albertina
kaže svoj prelestni stas . . .
z mandolino v roki? . . .

Kaj bi Vi rekli na to? — No pa ne bomo, ker ne vemo natančnega naslova.

Vaši verzi so lepi in še precej pravilni; kadar se še nekoliko poglobite v življenje in njegov smisel, si ne upam trditi, da ne bi pisali še prav dobrih pesmi, seveda če Vam še ostane strast do verzov. — Proti Vašemu opisovanju narave bi imel semintja tudi pomisleke.

»Bledo seva mračna luna,
sveti Vesna kot kristal«

to naj bo morebiti opis pomladanske noči ob Adriji? Opazujte vendar natančneje in mogoče se Vašemu očesu odkrije kaj drugega, lepšega . . . — Vaša pesem »Šel je Angelo čez vrtec . . .« mi ugaja. Žalibog da mi je užitek te pesmi skvarila

neka nevošljiva misel — zazdelo se mi je namreč, da sem to že nekje drugje čital, vsaj glavno idejo. Naj si bo že temu kakorkoli, pesem se ne sme imenovati slaba, in če imate Vi z ozirom na izvor pesmi čisto vest, potem Vam lahko rečem, da Vam pesem ne dela sramote. Da bodo tudi drugi čitatelji »Zore«, posebno Vaši mladi kolegi vedeli, zakaj se gre, naj pesem sledi na tem mestu:

»Šel je Angeló čez vrtec, —
do čista v jeseni obran;
ljube se svoje je spomnil,
obraz obrnil v stran . . .

Kaj bi v srcu si budil
preteklosti žalni spomin,
ko zre opostošeni vrtec,
ostanek po ljubi edin.

Zahtevali ste kritiko brez pardona; evo, tu jo imate! Le še pošlite! Zdravi!

K. B. K. »V posavski vasi.« Vi imate zelo zdravo naziranje o življenju, gledate precej trezno in objektivno v svet, kar me je precej iznenadilo. Zato mi je Vaš spis in način, kako snov obdelate, zelo simpatičen. Ljudje, ki sanjajo o sami ljubi luni in o najrazličnejših ženskih orientalskih imenih, vsega tega, kar Vi opisujete, niti vidijo ne. Dobro opisujete, kako pride nov organist v vas, mimogrede je naznačen razloček med starim in novim: stari je kakor »šmarijski šolmašter,« ki poje o njem narodna pesem in o katerem se pripoveduje, da je nakonci po maši vedno zagodel kake okrogle, da je bil mladi svet v velikih plesnih skušnjavah . . . Novi organist pa prihaja iz popolnoma nove šole, vzgojen v resnem Cecilijanskem duhu. In kako se novi organist seznanil z ljudmi, kako si med vaškimi dekleti dobi tudi družico za življenje v osebi svoje najboljše pevke, vse je opisano skromno, brez senzacije in reklame, vse kakor se navadno godi pri naših ljudeh. — V svojem zadnjem stavku ste prejasno pokazali tendenco. Če je Vaše delo res dobro, potem bo vsak čitatelj sam prišel do istega zaključka, kot ga Vi v zadnjem stavku omenite; če pa delo ni za nič, pa tudi taki stavki na koncu, ki naznačijo vsebino celega dela, ne pomagajo nič, ker niste čitatelja prepričali. To razumete? Sicer Vas pa zagotovim, da nam je Vaš spis zelo ugajal in ga morebiti ob priliki z malimi spremembami priobčimo. Zdravstvujte!

Pogovor z Grkom. Par opazk k pogovoru, ki sem ga zadnjič pod tem naslovom priobčil. Z ozirom na dejstva, ki mi jih je Grk navajal, sem se skušal dalje informirati o razmerah v Makedoniji. Ko sem prebral tozadevna zanesljiva poročila, mi je nehote prišel na misel izrek sv. Pavla: »Grk je vedno lažnik.« Zlasti to ni res v njegovem pripovedovanju, da prevladuje v Makedoniji bolgarska propaganda, ampak kar sem bral podatkov od najrazličnejših avtorjev, vsi pripisujejo n a s i l n o propagando v prvi vrsti Grkom, ki so veliko bolgarskega popolnoma pogrčili. Tudi ni res, da Turki podpirajo Bolgare proti Grkom. Nobe-nega naroda namreč Turki tako ne podpirajo, kakor ravno Grke. Ravnotako izkrivljeno je, kar je Grk povedal o patrijarhatu. Grški patrijarh (*otkousjevoe*) v Carigradu je bil vedno suženj turške porte, zato so se Bolgari cerkveno emancipirali. Neresničen je stavek, »da narodnostnega boja v Makedoniji ne poznamo.« Grki se poslužujejo istega argumenta kakor svoj čas Lahi v Istri, ki so rekli, da ni Hrvatov, ampak so vsi Istrani. Ravnotako je na Madjarskem.

Gopčević n. pr. (v knjigi »Makedonien und Altserbien«), ki je Srb in Bolgarov ne more videti in jih v svoji knjigi vtaji, kjer le more, navzlic temu opisuje g r š k o p r o p a g a n d o in ondaj se tudi lahko razvidi, koliko so Grki že raznarodili v Makedoniji. — To v pojasnilo!

I. D.